

[Přístup filosofie ke smyslu skrze reflexi]

76-90 filosofie, reflexe, smysluplnost, smysl, nahlédnutí, náhled 760819-1

(90) (3) (Račice, 19. 8. 76 ráno.)

Způsob, jakým se filosofie „přibližuje“ k „realitě“ smysluplnosti a smyslu, tj. jakým ke smyslu „přistupuje“, se ovšem velice odlišuje od nějakého přímého nahlédnutí (které je zase naopak vlastní umění). Elementem filosofie je reflexe; reflexe představuje obrácení pozornosti a zájmu nikoliv navenek, k něčemu jinému, druhému, co je před námi, nýbrž spíše od druhého, od jiného k sobě, ke svému, ke svému, zejména a primárně ke své vlastní aktivitě, ke své praxi, k vlastním zkušenostem s takovou aktivitou a praxí souvis[ej]ícím. Reflexe je tedy vždycky reflexí nějaké praxe, nějaké vlastní aktivity či jednotlivé akce. Filosofie je schopna přistoupit ke smyslu a smysluplnosti (a protože je trvale zakotvena a přímo založena v reflexi, rovněž k problému smyslu a k otázce smysluplnosti) jedině za předpokladu, že prakticky už k setkání se smyslem a smysluplností došlo dříve, ba že si člověk z tohoto praktického setkání něco již osvojil, že něco ze smyslu učinil součástí, složkou (či respektovanou normou) svého jednání a své praxe. Filosofie dovede přistoupit ke smyslu a odhalit jej pro sebe pouze za předpokladu, že jsme si smysl již osvojili a že jsme své jednání a počínání již učinili smysluplným (byť jen do jisté míry; do jaké, to už je filosofie schopna a povolána posoudit). A protože elementem, v němž je filosofie spolu s reflexí zakotvena a v němž jedině může žít, je slovo, řeč, myšlení, tedy logos (obecně, ne historicky vzato), pak ovšem i sama filosofie (a již každá reflexe) představuje nutně takovou aktivitu, která si již osvojila něco ze smyslu a stala se již alespoň v nějaké míře smysluplnou. Filosofii se však otvírá cesta ke smyslu a smysluplnosti – jakožto pro filosofii – pouze v reflexi, a to i když si smysl fakticky osvojuje a stává se smysluplnou již dříve; pouze v reflexi, tj. v návratu k vlastní smysluplnosti, resp. ke smysluplnosti té aktivity či praxe, která této reflexi musí předcházet a která je onomu reflektujícímu přístupu podrobena.

Tato okolnost může objasnit a vysvětlit, proč tam, kde myšlenková reflexe je zatížena předmětnou myšlenkovou tradicí (resp. kde filosofie je zatížena metafyzikou), je smysl (a smysluplnost) nepřístupně zpředmětnován, ačkoliv např. v umění tomu tak nikdy v té míře není. Přímý kontakt filosofie se smyslem a smysluplností nemá filosoficky váhu, protože musí být nejprve reflektován, aby se „ukázal“, aby se pro filosofii „vyjevil“, a to i když nejde o smysluplnost nějaké jiné aktivity, nýbrž o smysl vlastní filosofické aktivity, totiž vlastní reflexe. I takový smysl se

ukáže pouze v reflexi, tj. v další reflexi, a nikdy ne přímo, v nějakém přímém, bezprostředním „nahlédnutí“. Jediné skutečné (tj. skutečně filosofické, tj. „vlastní“, a nikoliv „cizí“, neosvojené) nahlédnutí je pro filosofii možné pouze v reflexi, a tedy prostřednictvím reflexe. Dokud se nahlédnutí neotevře filosofii v reflexi, dotud filosoficky vůbec ještě neexistuje (kdežto v umění je už nejen vskutku přítomno, ale je účinné, tj. působí). Jinak lze říci: zatímco např. v umění je aisthesis základním stavebním kamenem tvorby, neboť je součástí vidění světa, ve filosofii má místo (dostává se jí místa) teprve skrze reflexi a v reflexi. Pro filosofii existuje pouze aisthesis reflektovaná, a žádná jiná.

Prostředkující a de facto konstituující role reflexe představuje obrovský tlak na každou „aisthesis“, tj. na každé přímé nahlédnutí (a to nejenom na elementární, „první“ rovině, ale postupně i na všech rovinách dalších): svrchovanost logu může totiž degenerovat (resp. být zaměněna, nahrazena) upadlým předsudečným myšlením, zastydlým a zatvrdlým myšlenkovým přístupem, který deformuje každou aisthesis i každou informaci přicházející odjinud. A tady ovšem nemusí jít pouze o okamžitou, oportunní nebo jinak krátkodobě funkční deformaci, ale také o deformace trvající věky a vlekoucí se jako břemeno desítkami, či dokonce stovkami generací. A z takové sevřenosti a omezenosti se ovšem reflexe nemůže dostat žádným sebesilnějším a sebepřesvědčivějším proudem informací, či dokonce aisthesí, neboť ty jsou vždy znovu zkreslovány a deformovány, nýbrž pouze zevnitř, tj. postoupením na vyšší příčku reflexe, tj. na reflektování samotné reflexe a potom novou reflexi tohoto reflektování atd. Taková stále komplikovanější reflexe však může být efektivní, účinná pouze za jednoho základního předpokladu, jímž je otevřenost vůči pravdě. A myšlení může v reflexi pro tuto otevřenost pravdě vstříc udělat něco jenom tak, že je ochotno opustit svou dosavadní pozici a své zaběhané cesty, že je ochotno opustit samo sebe a vydat se zcela všanc třebas i drtivému a ničivému účinku (právě pokud jde o soukromé, subjektivní zvyklosti, zájmy a pozice) pronikavého světla pravdy.